

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Анка Тодорова Игнатова,
катедра „Нова и най-нова история на България” в Историческия факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”, член на научно жури по конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“ в професионално направление 2.2. История и археология (Архивистика и документалистика), за нуждите на Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, обявен в ДВ, бр. 55 от 28.06.2024 г.

Единственият кандидат за участие в обявения конкурс е гл. ас. д-р Ралица Симеонова Тодорова от катедра „Архивистика и методика на обучението по история“ в Историческия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Документацията, която тя е представила отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за приложение на този закон. Изцяло са изпълнени минималните национални изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент“.

Гл. ас. д-р Р. Симеонова е възпитаник на факултета, в който понастоящем работи. През 2000 г. завършва специалност „История“ със специализация „Архивистика“, а от 2003 до 2007 г. е докторант към катедра „Архивистика и помощни исторически дисциплини“. След успешна защита на дисертационен труд на тема „Регламент и управление на достъпа в съвременните архиви“ през 2008 г. придобива научната степен „доктор“ по специалност „05.03.21 Документалистика, архивистика, палеография (вкл. историография и източникознание)“. Професионалният път на гл. ас. д-р Р. Тодорова започва като архивист в Научния архив на БАН, продължава в Българския исторически архив на НБ „Св. св. Кирил и Методий“, където се изявява и като един от съставителите на т. 9 на „Обзор на архивните фондове, колекции и единични постъпления, съхранявани в Български исторически архив“. След натрупан солиден практически опит постъпва през 2012 г. като асистент в Софийския университет, а две години по-късно заема длъжността „главен асистент“ в посочената катедра. Освен с преподавателска дейност от 2015 г. насам се ангажира и с участие в научни проекти (общо 7, като на два от тях е ръководител). Член е на редколегията на теоретико-методическото издание на Държавна агенция „Архиви“ – сп. „Архивен преглед“.

Научната продукция, с която гл. ас. д-р Р. Тодорова участва в настоящия конкурс, включва една монография, книга, издадена въз основа на дисертационния труд, и 14 студии и статии. Централно място в нея заема монографията „Съхраняването на архива

на Държавна сигурност като източник за микроисторията и „блатото на комунизма“. Избраната тема на хабилитационния труд представлява интерес както за специалисти, така и на неспециалисти. За написването ѝ са използвани основно документи, съхранявани в Архива на т.нар. Комисия по досиетата, документалната поредица „Из архивите на ДС“, нормативни актове относно дейността на Комисията, българска и чуждестранна научна литература. В структурно отношение трудът се състои от увод, три глави, заключение, библиография и списък на използваните съкращения, а обемът е 213 страници.

В увода се обосновава изборът на темата, посочват се основни публикации, които имат отношение към нея, целта на изследването (обусловена от амбицията на автора „да се предложат нови изследователски подходи, респективно прочити на историята на архивните институции в съвременния период“ (с. 7), използваните методи, поставените задачи.

Първа глава „Съхраняването на архива на Държавна сигурност“ е посветена, както правилно отбелязва самата Р. Тодорова, на един „ключов момент в процеса на управлението на архивните ресурси“, а именно „правилното им съхранение“ (с. 15). Акцент е поставен върху физическото опазване на документите на отдел „Картотека и архив“ на ДС. Проблемът с осигуряването на подходящи архивохранилища и оборудване е разгледан на фона на общото състояние на материалната база на архивите в страната. Тук обаче е допусната неточност като е написано, че в България „първите сгради, специално проектирани и построени за нуждите на архивните институции“ се появяват в началото на 70-те години на XX в. (с. 85). Още през 1954 г. във В. Търново е изградена специална сграда за Централния военен архив (днес Държавен военноисторически архив). В изложението подробно са представени предишните крайно лоши условия на съхранение на разглеждания архивен масив и действията за неговото запазване и функционално използване. В тази връзка най-общо са засегнати и въпросите относно комплектуването, обработката, използването, а също и унищожаването на архивни документи. Проследена е, макар недостатъчно изчерпателно, съдбата на Архива на ДС след ноември 1989 г., когато за нуждите на създадения през 2006 г. Централизиран архив на т. нар. Комисия по досиетата в Баня е построена специална и най-добре оборудваната засега архивна сграда в страната.

Във втора глава „Държавна сигурност срещу един дисидент по неволя“ авторът представя „архива на Държавна сигурност като източник за микроисторията“. Чрез въведените в научно обръщение документи по оперативната проверка и разработка на

един български младеж се разкриват методите и средствата на ДС за борба с противопоставилите се на комунистическия режим. В хода на изложението в тази глава са публикувани отчасти или почти изцяло текстове на редица документи, което е довело до неколнократни повторения на една и съща информация. Адмирации обаче заслужава идеята на автора да потърси потвърждение на сведения, съдържащи се в документите на ДС, чрез методите на устната история.

В трета глава се представя дейността на ЩАЗИ по отношение на подобен на българския случай. Правят се аналогии със структури на ДС, техни действия и свързаните с тях документи. А в заключението на монографията се съдържат необходимите обобщения. Авторът е постигнал поставените цел и задачи, както и заявения си стремеж „към обективна интерпретация на темата“ (с. 10).

Предисторията на процесите по разсекретяване на досиетата на ДС и либерализиране на достъпа до тях гл. ас. д-р Р. Тодорова проследява в издадената ѝ през 2012 г. дисертация със заглавието „История и организация на достъпа до архивите“. Книгата е посветена на актуална тема в съвременния свят и предизвиква интереса на специалистите. Свидетелство за това са цитиранията ѝ в научната литература. В издадената години по-късно статия „Методическото осигуряване на достъпа до архивите – предпоставка за реално използване на документалните ресурси“ (2017) се подчертава необходимостта от разработване на пособие, което да ориентира потребителите на архивна информация в „наличната нормативна база, регламентираща съответните процеси и дейности, както и с процедурата по осигуряване на достъп до архивите“. В тази връзка Р. Тодорова представя като примерен вариант „Практическо ръководство за условията и начините за достъп до архивни материали на територията на Р. България в рамките на научен проект за изграждане на електронна база данни на българската антропонимия“.

Друг кръг публикации на гл. ас. д-р Р. Тодорова в различни издания целят да предизвикат изследователския интерес към архивните документи, отразяващи дейността на българските полярни изследователи. С приносен характер е и статията, представяща един малко познат извън определени среди политически емигрант в Канада – Пенчо Пелтеков, на базата на документи от архивния му фонд в БИА – НБКМ, обработен лично от Р. Цветкова. В други две статии тя въвежда в научно обръщение редица документни от фоновете на БИА, свързани с историята на Троян и Тетевен.

Като продължения на усилията на гл. ас. д-р Р. Тодорова към изясняване на историята на архивното образование в България следва да се разглеждат студията и

статията ѝ относно приноса на проф. Тодор Боров за създаването на специалност „Архивистика“ в Софийски държавен университет, както и на катедрата, която я обслужва. За по-плътното представяне на историята на архивното дело през втората половина на 50-те години е от значение първото по рода си проучване на историята на Ислямския отдел в Шумен, филиал към Народната библиотека в София (1947–1950 г.), осъществено от автора на базата на непубликувани документи, съхранявани в Държавен архив – Шумен.

Пряко свързани с темата на монографията са и други публикации, с които гл. ас. д-р Р. Тодорова участва в конкурса. Освен тях са реализирани още три публикации въз основа на документи от Архива на Комисия по досиетата. Едната представя от гледна точка на официалната власт влиянието на „западната музика“ върху българската младеж през 70-те и 80-те години на миналия век. Другата се фокусира върху документирането на активни и дезинформационни мероприятия на българското външно разузнаване (1962–1989 г.). Третата допринася за проучване на дейността на съществувалата в първите години на Студената война нелегалната радиостанция „Христо Ботев“.

Цялостната научна продукция, с която кандидатът участва в конкурса, свидетелства за добра библиографска осведоменост и вещина в областта на архивната евристика.

Позовавайки се на публикациите, научните и практико-приложни приноси, както и на преподавателската дейност на гл. ас. д-р Ралица Симеонова Тодорова, изразявам своето категорично становище тя да бъде избрана за заемане на академичната длъжност „доцент“ в професионално направление 2.2. История и археология (Архивистика и документалистика), за нуждите на Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“.

10 октомври 2024 г.

В. Търново

Автор на становището:


(доц. д-р Анка Игнатова)